

ANTISEMITISMUS V SOUČASNÉ EVROPĚ

Staré téma v nových kontextech

Václav Nekvapil

Příspěvek byl přednesen na konferenci „Radikalismus a jeho projevy v současném světě“, ARC – VŠPSV, Kolín, 10. – 11. 5. 2007

srpen 2007

ASOCIACE PRO MEZINÁRODNÍ OTÁZKY

Asociace pro mezinárodní otázky (AMO) je nevládní organizace založená za účelem výzkumu a vzdělávání v oblasti mezinárodních vztahů. Základním posláním AMO je přispívat k hlubšímu porozumění mezinárodnímu dění. Díky svým aktivitám a již více než desetileté historii je AMO vnímána jako přední nezávislý zahraničněpolitický think-tank v České republice.

K dosažení svých cílů Asociace:

- formuluje a vydává studie a analýzy;
- pořádá mezinárodní konference, expertní semináře, kulaté stoly, veřejné diskuse;
- organizuje vzdělávací projekty;
- prezentuje kritické názory a komentáře k aktuálnímu dění pro domácí a zahraniční média;
- vytváří příznivější podmínky pro růst nové generace expertů;
- podporuje zájem o disciplínu mezinárodních vztahů mezi širokou veřejností;
- spolupracuje s řadou dalších domácích i zahraničních institucí.

VÝZKUMNÉ CENTRUM

Výzkumné centrum Asociace pro mezinárodní otázky bylo založeno v říjnu 2003 jako jeden z hlavních pilířů činnosti Asociace zaměřený na výzkum, analýzu a popularizaci výzkumu v oblasti mezinárodních vztahů a zahraniční, bezpečnostní a obranné politiky.

Náplní činnosti Centra je přispívat k identifikaci a analýze problémů důležitých pro zahraniční politiku České republiky a její postavení v současném světě. Centrum poskytuje nezávislé analýzy, vytváří prostor pro odbornou i veřejnou diskusi o problémech mezinárodní politiky a navrhuje jejich možná řešení. Činnost Centra lze rozdělit do dvou základních, vzájemně provázaných oblastí: výzkumu a expertní analýzy na straně jedné a prostředkování politického a odborného dialogu na straně druhé.

Tato studie je nezávislou analýzou autora. Názory vyjádřené v textu nemusí být nutně stanoviskem Asociace pro mezinárodní otázky.

ÚVOD: ANTISEMITISMUS A RADIKALISMUS

Slovo radikalismus, které je hlavním mottem této konference, má mnoho podob a vyskytuje se mnoha různých kontextech. Latinské slovo *radix*, kořen, odkazuje na snahu jít až na kořen věci, dobrat se podstaty, jádra, základu. Zde se ocitáme blízko fundamentalismu, který také hledá „pravou“ podstatu, fundament neboli základ. Obě dvě slova – fundamentalismus i radikalismus – mají své méně či více akceptované podoby. Například protestantský fundamentalismus, který se rozvinul ve Spojených státech v 19. století a jehož hlavním cílem je návrat k „původnímu“ významu Bible, k bezprostřednímu chápání svatého písma jakožto zjevené a úplné pravdy, nikdy nenabýval tak nebezpečných a agresivních forem, v jakých se dnes vyskytuje fundamentalismus islamistický např. v podání Muslimských bratří či Al-Ká'idy. S radikalismem je to obdobné – v Evropě existují četné radiální strany (např. italská¹ či švýcarská²), jejichž program staví na radikálně pojatém liberalismu, ale stejně tak lze v jiném kontextu hovořit o radikalismu protidemokratickém, např. sleduje-li určitou totalitní ideologii.

Radikalismus a demokracie nejsou z principu neslučitelné. Programová dimenze politiky („policy“) může – či dokonce by měla – být radikální ve svých cílech, ale jen do chvíle než vstoupí do politického procesu („politics“), který se neobejde bez kompromisů. Naopak náboženství nemůže být jiné než radikální – jde v něm o hodnoty a principy. Chce-li však náboženství tyto hodnoty prosazovat v politice, musí přijmout její pravidla hry (tak jako je přijalo křesťanskodemokratické hnutí či do určité míry AKP v Turecku³), která v posledku hodnoty relativizují. Nárok náboženství na absolutní pravdu je s politikou neslučitelný – a zde se právě stává radikalismus nebezpečným.

Přesto není pojem radikalismus zcela výstižným termínem v mnoha souvislostech, ve kterých se dnes používá. Často je vhodnější termín extremismus, který však má – narozdíl od radikalismu – jednoznačně negativní a pejorativní konotace. Střídmá je v tomto ohledu jen „oficiální“ definice extremismu používaná v ročenkách Ministerstva vnitra ČR: „*Pojmem extremismus jsou označovány*

¹ Italské radikálové – Radicali italiani (RI)

² Radikálně-demokratická strana Švýcarska – Parti radical-démocratique suisse (PRD)

³ Strana spravedlnosti a rozvoje (AKP) premiéra Erdoğana se hlásí k umírněnému islamismu.

*vyhraněné ideologické postoje, které vybočují z ústavních, zákonných norem, vyznačují se prvky netolerance, a útočí proti základním demokratickým ústavním principům, jak jsou definována v českém ústavním pořádku.*⁴. Následuje výčet konkrétních článků Ústavy ČR, s nimž je extremistická politika v rozporu. Trojí zmínka o Ústavě, kterou v jediném, nedlouhém souvětí definice používá, naznačuje, že chápání extremismu, jakožto jednání překračujícího meze dané platnou ústavou demokratického státu, nás vysvobozuje z pejorativních konotací tohoto slova.

A jak souvisí s tématem radikalismu fenomén antisemitismu? Antisemitismus jakožto společensko-politický patologický jev bývá nejčastěji zařazován do kategorie rasismu, xenofobie či náboženské nebo národnostní nesnášenlivosti (v závislosti na druhu antisemitismu). Projevy antisemitismu jsou pak vlastní nacionalistickým a extrémistickým (protiústavním) hnutím, tedy uskupením ve specifickém smyslu radikálním. Antisemitismus může být výsledkem například radikalismu náboženského (islamismus), rasistického (nacistický genocidní antisemitismus) či nacionalistického (nesnášenlivost vůči Židům jakožto příslušníkům společenství vně dominantního národa). Zde je antisemitismus „vedlejším produktem“ radikálního prosazování určité ideologie či doktríny.

Na to, jak je téma antisemitismu v současnosti v Evropě diskutováno, se zaměřím ve svém příspěvku. Jakých podob nabývá antisemitismus po holocaustu? Co je nového na tzv. novém antisemitismu? Jaký radikalismus dnes implikuje antisemitské pozice? Jako ilustrativní nám poslouží příklad Francie, ve které žije současně nejpočetnější muslimská i židovská komunita v zemích EU.

⁴ Zpráva o problematice extremismu na území České republiky v roce 2002. 2003. Praha: Ministerstvo vnitra ČR, s. 9

ANTISEMITISMUS

Antisemitismus, jakožto různě motivovaná zášť proti židům/Židům⁵, prošel mnoha proměnami. Sám fenomén odporu vůči židům je zakořeněn v křesťanské doktríně teleologického „překonání“ judaismu uznáním Ježíše Nazaretského jakožto mesiáše a syna Božího. Až do osvícenství tak byly protižidovské postoje ospravedlňovány především nábožensky (z byzantské, římskokatolické i protestantské strany), se vznikem konceptu národního státu přibyl nacionalistický aspekt (i zcela asimilovaní židé byli vylučováni z evropských národů) a později také aspekt rasistický založený na domnělé biologické podstatě židovství.

Samo slovo antisemitismus je výmluvným dokumentem této cesty plné metamorfóz. Wilhelm Marr⁶ jej vymyslel proto, že chtěl dodat zdání „vědeckosti“ svému přístupu radikálního odmítnutí existence Židů a tehdy běžné slovo „Judenhass“ se mu zřejmě nezdálo dostatečně „politicky korektní“. Nejen s tímto dědictvím, ale také s nejasnostmi vyplývajícími z toho, že obsahuje výraz „semité“, se dnes musíme setkávat, používáme-li pojem antisemitismus zpětně i pro analýzu fenoménu širšího a staršího než je ten, který vyznával ve své době Marr.

Holocaust a celá nacistická teorie i praxe odsunuly Marrův (přiznaně) radikální antisemitismus, který byl v mnoha intelektuálních prostředích módní ještě mezi světovými válkami, na pověstné smetišť dějin. Být proti židům/Židům prostě proto, že jsou Židé/židé (nebo dokonce Semité), už nebylo po válce „salonfähig“, ale antisemitismus a s ním spojené stereotypy nikdy zcela nevyhynuly. Protižidovská rétorika nabrala nových, méně explicitních forem, z nichž těmi dnes globálně nejrozšířenějšími jsou

⁵ Vzhledem k tomu, že jádro této studie je věnováno podobám současného antisemitismu, který se vymezuje především vůči nacionalistické, a až v druhé řadě pak vůči náboženské definici židovství, budu na následujících stránkách psát slovo Žid, resp. Židé s velkým počátečním písmenem. Bude-li v textu výslovně zmínka o náboženské definici židovství, případně o náboženském antisemitismu (resp. antijudaismu), použiji výrazu žid/židé. V případě nejasného významu formulace použiji velké písmeno.

⁶ Německý novinář a spisovatel Wilhelm Marr (1819-1904) použil pojem „antisemitismus“ poprvé v roce 1879 v pamfletu nazvaném *Der Weg zum Siege des Germanentums über das Judentum* (Cesta k vítězství Německa nad Židovstvem) s podtitulem *Vom nicht confessionellen Standpunkt aus betrachtet* (Pojednání z nekonfesionálního stanoviska).

popírání holocaustu⁷ a různé formy delegitimizace Izraele a židovské identity někdy nazývané jako „nový antisemitismus“.

BLÍZKOVÝCHODNÍ KONFLIKT A EVROPSKÉ VEŘEJNÉ MÍNĚNÍ

Pro pochopení jevu nazývaného „nový antisemitismus“ je třeba se nejprve vypravit do oblasti veřejného mínění. Vznik Státu Izrael a politická situace na Blízkém východe vyvolávají ve světě četné polemiky opírající se o nejrůznější ideová pozadí. Blízkovýchodní konflikt přesahuje svým významem hranice regionálního konfliktu a přenáší se do Evropy, kde žije vlastním životem. Události izraelsko-palestinského konfliktu vzrušují evropskou pravici i levici. V zemích EU navíc žije nemalá muslimská populace přistěhovalců prožívající často (např. ve Francii) krizi vlastní identity, kdy se ztotožnění s islámem nezřídka pojí se ztotožněním se s tzv. palestinskou věcí. Izrael je zkrátka citlivým místem pro Evropu a polarizace veřejné debaty v této záležitosti zvyšuje pravděpodobnost návratu antisemitského diskursu do hlavního proudu. Překvapivé výsledky průzkumu Eurobarometru z roku 2003,⁸ podle kterého nejvíce Evropanů (59 %) považuje za největší bezpečnostní hrozbu pro světový mír Izrael,⁹ vypovídají o tom, jak je konflikt v Evropě vnímán.

Prvních dvacet let po válce nebyla situace na Blízkém východě pro evropskou společnost příliš zajímavá. Po prvotním koketování s podporou Sovětského svazu vsadili izraelští politici na spojenectví s rozpadávajícími koloniálními impérii Francie a Velké Británie (jehož neprůchodnost ukázala Suezská krize v roce 1956), což poprvé podnítilo dodnes v levicových kruzích silný odpor proti Izraeli jakožto „výspě evropského kolonialismu“ na Blízkém východě.

⁷ Problematiku popírání holocaustu, která je v českém prostředí relativně dostatečně zpracována, nechám v tomto příspěvku stranou. Odkazuji v této souvislosti především na monografii Deborah Lipsadtové (Popírání holocaustu. Praha – Litomyšl: Ladislav Horáček – Paseka 2001), příp. *Holocaust Denial in the Middle East: The Latest Anti-Israel Propaganda Theme* (New York: Anti-Defamation League 2001)

⁸ *Iraq and Peace in the World*, Flash Eurobarometer 151, European Commission 2003, s. 82

⁹ Otázka pro respondenty zněla: „For each of the following countries, tell me if in your opinion, it presents or not a threat to peace in the world?“ (U každé z následujících zemí mi prosím řekněte, zda podle Vašeho názoru představují nebo nepředstavují hrozbu pro mír ve světě?). Za Izraelem skončil Irán, Severní Korea a USA (všechny 53 %), Irák (52 %), Afghánistán (50 %) a Pákistán (48 %). *Iraq and Peace in the World*. Ibid., s. 82

Druhým významným momentem, který formoval vztah (nejen) Západu k židovskému státu byla okupace území Západního břehu Jordánu, Gazy, Sinaje¹⁰, Golanských výšin a východního Jeruzaléma po Šestidenní válce v červnu 1967. Teritoriální expanze židovského státu na úkor okolních arabských zemí a arabské populace vzbudila odpor – opět především u levicových hnutí na Západě, která prožívala právě na konci šedesátých let období své největší slávy (např. pařížský květen 68) a svého intelektuálního rozvoje (Markuse, Sartre, Bourdieu...). Antikoloniální hnutí, které bylo s novou levicí šedesátých let úzce provázáno (viz např. popularita Frantze Fanona¹¹), sympatizovalo s arabskými národy, a to i přes to, že někteří příslušníci tohoto hnutí řešili v souvislosti s odporem vůči izraelské politice otázku své vlastní židovské identity.

Nebyla to ale jen levice, která vyjadřovala minimálně rezervovaný postoj vůči Státu Izrael – prezident Charles de Gaulle se na tiskové konferenci 27. listopadu 1967 vyjádřil k vítězství Izraele v Šestidenní válce takto: „Mnozí se obávají, že Židé, až donedávna rozptýlení,... zůstali takovými, jakými byli vždy; elitním národem, jistým si sám sebou a panovačným.“¹² Ve svém projevu postavil do opozice „kapitál sympatií“ západního světa, kterým Izrael dlouho disponoval, a jeho „dobyvačnou ambici“.¹³ Charakterizoval-li právě vrcholný představitel francouzského nacionalismu Židy jako „panovačný“ a „sebejistý“ národ, může to být přijato s ironií, kdyby nešlo o tak vážnou věc, která hluboce poznamenala francouzsko-izraelské vztahy na dlouhou dobu.

Třetí faktor, který ovlivňuje světové veřejné mínění v neprospěch Izraele, je palestinské emancipační hnutí, které se od sedmdesátých let těší znační podpoře evropské levice. V západních společnostech – ve Francii, Německu, Velké Británii a dalších zemích – působí mnoho skupin intelektuálů i islámských

¹⁰ Sinajský poloostrov byl předán Egyptu po uzavření míru z Camp Davidu v roce 1978.

¹¹ Autor *Psanců země* (1961), jedné z nejproslulejších knih tzv. tiermondistů.

¹² Kompletní projev zní v originále: „Certains même redoutaient que les Juifs, jusqu'alors dispersés, qui étaient restés ce qu'ils avaient été de tout temps, un peuple d'élite, sûr de lui-même et dominateur, n'en viennent, une fois qu'ils seraient rassemblés dans le site de leur ancienne grandeur, à changer en ambition ardente et conquérante les souhaits très émouvants qu'ils formaient depuis dix-neuf siècles: l'an prochain à Jérusalem.“ (De Gaulle, Charles. 1970. *Discours et Messages*, 5. svazek, Paris: Plon, s. 232-233).

¹³ De Gaulle, Ibid.

organizací, které se snaží mobilizovat společnost pro solidaritu s palestinskou věcí. Emancipační hnutí palestinských Arabů bylo dlouhou dobu hnutím sekulárním, dnes však hlavně v Gaze nabývá zřetelně náboženských, islamistických rysů,¹⁴ což pravděpodobně poškodí jeho dosud poměrně vysoký kredit v západních společnostech.

Lze samozřejmě jmenovat i další podněty k evropské kritice Izraele, například nedokonalosti izraelské demokracie opírající se o etnický princip (rodinné právo, diskriminace izraelských Arabů, právo na návrat jen pro Židy a jejich rodiny atd.) a hrozbu demografické změny v neprospěch židovské populace Izraele, které dnešní debaty ovlivňují. Zmínit je třeba také otázku sionismu, jakožto nacionalistického hnutí konstitutivního pro Stát Izrael, který dnes není plně akceptován ani uvnitř židovské komunity – v USA, v Evropě a dokonce ani v samotném Izraeli.

NOVÝ ANTISEMITISMUS

Může být v projevech antisemitismu vůbec ještě něco zásadně nového? Teoretikové nejčastěji hovoří o „nejsetrvalejší zášti v dějinách lidstva“¹⁵ a o neustále se vracejícím a transformujícím se fenoménu.

Poprvé se teorie o „novém“ antisemitismu objevila již na počátku sedmdesátých let ve Spojených státech. Autory knihy *Nový antisemitismus* (*The New Anti-Semitism*), kterou vydala v roce 1974 Liga proti pomluvám (*Anti-Defamation League, ADL*) spolu s B'nai B'rith, jsou Arnold Foster a Benjamin R. Epstein a první kapitulu knihy otevírají otázkou: „*Jsou poválečné líbánky se Židy pryč?*“¹⁶ Mízi poválečné sympatie vůči Židům a Izraeli? Odpověď, kterou autoři nabízejí, zní, že koncem šedesátých let (tedy po Šestidenní válce a teritoriální expanzi Izraele) vyprchal „étos soucitu“ se Židy a ti již nejsou viděni světem jako oběti, nýbrž jako pachatelé.

¹⁴ Dokladem je například vítězství Hamasu ve volbách do palestinské samosprávy v roce 2006.

¹⁵ Pavlát, Leo. 1997. *Antisemitismus – nejsetrvalejší zášť v dějinách lidstva*. In *Židé – dějiny a kultura*. Praha: Židovské muzeum v Praze

¹⁶ Foster, Arnold – Epstein, Benjamin R. 1974. *The New Anti-Semitism*. New York: McGraw-Hill Book Company, s. 1

Hlavním proponentem tohoto nového antisemitismu má být radikální levice, která se zaštituje obranou lidí třetího světa. „V tomto boji je židovská komunita chápána jako součást nepřítele doma, židovský stát, Izrael, plní tuto úlohu v zahraničí“ (Foster 1974: 11). Lidé na Západě podle autorů zapomínají na hrůzy holocaustu a místo někdejší solidarity s malým a ohroženým státem pohlíží na izraelské války s nepochopením a záští. „Jsou-li Židé nyní bráni jako legitimní objekt kritiky, opovržení a pomluv, není-li na židovské zájmy pohlíženo přinejmenším rovnocenně jako na zájmy jiných menšin – pak se buď vracíme ke staré a nechvalně známé formě hledání obětního beránka, nebo je na blízku něco velmi nového a potenciálně velmi nebezpečného“ (Foster 1974: 18).

Je tedy „nový“ antisemitismus novým i o téměř třicet let později, kdy se o něm opět hodně píše? Ve Francii tuto debatu znovu otevřel v roce 2002 filosof Pierre-André Taguieff svou knihou o Nové judeofobii.¹⁷ Z reakcí na ní a z rozprůdělé debaty, která trvá dodnes, vzešly mnohé zajímavé úvahy, jejichž hlavní téma lze shrnout do otázky: kde leží hranice mezi legitimní kritikou politiky Státu Izrael a antisemitismem?¹⁸

PIERRE-ANDRÉ TAGUIEFF: NOVÁ JUDEOFOBIE

Proč své dílo nazval Nová judeofobie a nikoliv nový antisemitismus, vysvětluje autor v úvodní části knihy. Marrův pojem antisemitismus se vztahuje k Židům z hlediska jejich etnické identity, zatímco současná situace je způsobená ideologickým fanatismem založeném na konkrétních náboženských základech s referencí k islámu¹⁹.

¹⁷ Taguieff, Pierre-André. 2002. *La nouvelle judéophobie*. Paris: Mille et une nuits – Fondation du 2 Mars

¹⁸ Viz má rigorózní práce: Nekvapil, Václav. 2006. *Antisemitismus ve Francii – současná debata a její kořeny*. obhájená na Ústavu politologie FF UK v únoru 2006. Dostupná v Knihovně T. G. Masaryka v areálu UK v Praze-Jinonicích.

¹⁹ Taguieff, *Ibid.*, s. 25

Taguieffovi také vadí nepřesnost slova „antisemitismus“, které logicky vylučuje, aby byl antisemitou Arab, neboť by tím odmítal sám sebe. Tento paradox, který v dřívější formě antisemitismu – stavící na dichotomii mezi tzv. semitskou a tzv. árijskou rasou – nehrál roli, nabývá nyní na významu. Hlavními nositeli této vlny antisemitismu jsou od sedmdesátých let 20. století totiž právě semité – Arabové, konkrétně Palestinci a intelektuální a politické elity, které pokládají palestinský nacionalismus za „jediný hodný bezvýhradného respektu“²⁰.

Počátek epochy nové judeofobie umísťuje Taguieff do devadesátých let minulého století. Vrchol této éry představuje vypuknutí 2. palestinské intifády v září 2000, kdy ve Francii vzrostl počet evidovaných antisemitských činů z 9 v roce 1999 na 116 o dva roky později.²¹ Z hlediska legitimizace nové judeofobie před světovým veřejným míněním pak přikládá Taguieff zásadní význam Světové konferenci proti rasismu organizované OSN v Durbanu, která skončila týden před teroristickými útoky na USA v roce 2001 a jež byla poznamenána agresivní protiizraelskou antisemitskou kampaní části přítomných ochránců lidských práv.²²

Muslimský svět je podle Taguieffa hluboce prostoupen antisemitskými předsudky a násilné činy protizápadního nebo protiizraelského terorismu jsou jen vrcholkem ledovce, jehož větší část se skrývá pod hladinou ve veřejném mínění. Odmítá omluvy teroristů poukazující na jejich frustraci nebo na „národně-osvobozenecký boj“ a zpochybňuje snahu vysvětlit bestialitu teroristů jako reakci na jinou bestialitu.²³ Tvzení, že islám s terorismem nemá co do činění, popírá s tím, že „*ani čínskou mocí okrádaní, diskriminovaní a masakrovaní Tibeťané, ani křesťané perzekvovaní tímž režimem nevedou tak krvavé teroristické operace... jako Palestinci*“.²⁴ Pokračuje: „*Stojíce dnes před faktem nadnárodního politického islámu, jsme daleci toho přijmout politicky korektní klišé o islámu jakožto ‚náboženství míru a tolerance‘, ‚mírumilovného‘ náboženství, které není než ideálem islámu*“.²⁵ Levicoví politologové hájící

²⁰ Taguieff, *Ibid.*, s. 29-30

²¹ Taguieff, *Ibid.*, s. 81

²² Taguieff, *Ibid.*, s. 130

²³ Taguieff, *Ibid.*, s. 35

²⁴ Taguieff, *Ibid.*, s. 31

²⁵ Taguieff, *Ibid.*, s. 67

multikulturalismus plní podle Taguieffa roli „užitečných idiotů“ islamismu.²⁶ Vzájemná provázanost palestinského (a propalestinského) hnutí, levicových sociálních vědců a shovívavost vůči politickému islámu vytváří alibi světovému terorismu a nutným výsledkem této symbiózy je právě nová judeofobie.

Nová judeofobie však není pouhým pokračováním starých vzorců nacionalistického nebo rasistického antisemitismu, ale jde o novou verzi celosvětově rozšířených protižidovských předsudků založených na logice: „Žid – Izraelec – sionista – kolonialista – imperialista – rasista“.²⁷ Taguieff hovoří o „nacifikaci“ Izraele a bývalého premiéra Ariela Šarona přirovnávaného k Hitlerovi. „Šaron byl po dvě desetiletí [od masakrů v uprchlických táborech Sabra a Šatila] konstruován palestinskou a propalestinskou (tedy levicovou) propagandou jako ztělesnění Hitlera“.²⁸ To vytvořilo klima pro dnešní otevřenou diabolizaci Izraele a Židů, pro nazývání Izraele státem apartheidu, který provádí na Palestincích genocidu, vydávání sionismu za formou rasismu²⁹ a segregacionismu. „Palestinofilie“ je podle Taguieffa největším současným šířitelem judeofobie nejen ve Francii, ale ve světě vůbec. Palestinský nacionalismus je mezinárodním společenstvím oslavován jako „úžasný boj za osvobození“, zatímco židovský nacionalismus je denuncován jako „mizerný přežitek 19. století“, či dokonce jako rasismus nebo fašismus.³⁰

„Nová protižidovská mytologie je založena na manichejském dualizmu dvou entit: od přirozenosti zlého Žida a od přirozenosti nevinných Palestinců.“ Tato dichotomie logicky přechází do dalších implikací jako „kati/oběti“, „kolonizátoři/kolonizovaní“ či „utlačovatelé/utlačovaní“ a vytvořila živnou půdu pro „islamizaci“ palestinské intifády.³¹ „Sionistického nepřítele“ tak nahradil „židovský nepřítel“ nejen v hlavách Palestinců, ale také v představách Francouzů a dalších Evropanů.

²⁶ Taguieff, Ibid., s. 139

²⁷ Taguieff, Ibid., s. 92-93

²⁸ Taguieff, Ibid., s. 93

²⁹ Valné shromáždění OSN přijalo 10. listopadu 1975 rezoluci č. 3379, která označila sionismus za formu rasismu. Zrušena byla opět Valným shromážděním 16. prosince 1991.

³⁰ Taguieff, Ibid., s. 104

³¹ Taguieff, Ibid., s. 107-108

PASCAL BONIFACE: JE DOVOLENO KRITIZOVAT IZRAEL?

„Můžete klidně kritizovat americký unilateralismus, obvinít Čínskou lidovou republiku za to, co se stalo na Tien-an-men nebo v Tibetu, Rusko pro jeho nedokonalou justici či kvůli tomu, co dělá v Čečensku, Srbsko kvůli Kosovu, Saúdskou Arábii pro neexistenci demokracie, Severní Koreu kvůli tomu, že dává přednost výrobě raket před tím, aby nakrmila své obyvatelstvo, africké režimy kvůli korupci, Německo a Velkou Británii za jejich snahu dominovat Evropě (místo Francie) atd. Zkrátka, můžete kritizovat 189 členů OSN bez problémů či nebezpečí.“ Nehrozí Vám, že budete obviněni z antiamerického rasismu kvůli kritice Bushe, ani z protiruského postoje kvůli kritice Putina, antičínského za kritiku Tiang-ce Mina či protičernošského rasismu řeknete-li, že nějaký africký prezident řídí svojí zemi katastrofálně. „Existuje však jeden – jediný – stát, kritika jehož vlády může být okamžitě připodobňována k převlečenému rasismu či špatně snášena, a tím je Izrael“.³²

Vyslovíte-li pochyby o politice Ariela Šarona, mnozí jeho stoupenci vás okamžitě obviní z antisemitismu. V lepším případě vás obviní z toho, že nerozumíte dostatečně situace na Blízkém východě a neznáte dobře všechny okolnosti dlouhé historie tohoto konfliktu. „Ovšem k tomu, abyste kritizovali Miloševiče také nepotřebuje diplom z balkánských studií“ a stejně tak není nutné „strávit deset let v Tibetu, abyste se mohli o této zemi vůbec vyjadřovat“.³³

Jeden z hlavních problémů vidí Boniface v účelovém označování těch, kteří kritizují Izrael, za antisemity. Sám Boniface se v roce 2001 stal terčem takové kritiky za svojí analýzu s názvem „Blízký východ, socialisté, mezinárodní spravedlnost, volební efektivita“ (Le Proche-Orient, les socialistes, l'équité internationale, l'efficacité électorale), kterou vypracoval pro vnitřní potřebu Socialistické strany. V ní mimo jiné doporučil této straně, aby se před prezidentskými volbami šikovněji ucházela o hlasy muslimských voličů více kritickým náhledem na politiku Izraele. „Socialistická strana a vláda [Lionela Jospina] jsou stále významnější částí veřejného mínění pokládány za „nespravedlivé“. Proč to, co chce

³² Boniface, Pascal. 2003. *Est-il permis de critiquer Israël?* Paris: Robert Laffont, s. 8-9

³³ Boniface, Ibid., s. 9

pro Kosovany, nechce pro Palestince? Proč diabolizovat Haidera a normálně jednat s Šaronem, který se nespokojil jen se slovy, ale přešel k činům?“ Pro socialisty by měla být spravedlnost, rovnost a univerzální hodnoty důležitější než komunitarismus, diskriminace a etnický partikularismus Izraele. „*Jsem překvapen tím, kolik mladých beurs³⁴, muslimských Francouzů všech věkových kategorií, kteří se pokládají za levicové, prohlašují s poukazem na situaci na Blízkém východě, že nechtějí volit Jospina v prezidentských volbách“.*³⁵ Když se tento materiál dostal na veřejnost, stal se Boniface objektem silné mediální kampaně a vyslechl si nejedno nařčení z antisemitismu.

Pascal Boniface obviňuje část francouzských židovských kruhů z vedení proizraelské kampaně nefér prostředky. První z nich je ten, že sami sebe vydávají za mluvčí židovské komunity (či dokonce všech Židů) a opačné názory na problém zevnitř této komunity ignorují či za nimi hledají nějaký jiný skrytý důvod (zviditelnění, sebemrskačství apod.). Přitom židovská komunita je sama nejednotná a jako celek politicky nevyhraněná. Prohlašují-li však někteří, že mluví jménem všech Židů, dostává se tím paradoxně do hry také starý antisemitský předsudek o všemocné židovské lobby. Izraelská vláda (a po ní nekriticky prošaronovští aktivisté) často instrumentalizují antisemitismus v okamžiku, když se cítí v obtížích vzhledem k mezinárodnímu společenství. Izraelská vláda „*nepokládá výtky, které jsou jí adresovány za běžné námítky, ale za výtky proti jejímu židovskému charakteru“.*³⁶ Legitimní politická kritika Izraele je tak kriminalizována.

Mnohem vážnější problém než jen nálepkování oponentů či těch, kteří zdůrazňují palestinské hledisko, je hrozba banalizace antisemitismu. „*Jsou-li všichni antisemity, pak není antisemitou nikdo,*“ říká Boniface.³⁷ Budeme-li označovat každou námítku proti politice Státu Izrael za antisemitismus, za verbální útok podobného druhu jako „smrt Židům“ nebo „Židé do plynu“, hrozí, že tím relativizujeme zřůdnost těch opravdu rasistických a antisemitských útoků.

³⁴ Přistěhovalci převážně ze severní Afriky, ve Francii žijící Arabové.

³⁵ Boniface, *Ibid.*, s. 237

³⁶ Boniface, *Ibid.*, s. 13

³⁷ Boniface, *Ibid.*, s. 14

Pascal Boniface otevírá také problém antisionismu, často diskutovaný právě v souvislosti s kritikou Izraele. Jaký je vzájemný poměr antisemitismu a antisionismu? Na otázku, zda je antisionismus antisemitský odpovídá Boniface, že nikoli nutně. Jednak je mnoho Židů, kteří (ať již v diaspoře či dokonce v samotném Izraeli) sekulární sionistický projekt židovského státu odmítají z náboženských důvodů. Tvrdí, že s návratem Židů do Svaté země se má podle tradice počkat až na příchod Mesiáše. Tito Židé mohou být jen stěží pokládáni za antisemity. Co se týče kritiky Izraele lidmi mimo židovskou komunitu, které bývá například Taguieffem vydáváno za skrytý či otevřený antisemitismus, Boniface říká: „*Uznat právo Izraele na existenci neznamena uznávat jeho právo dělat vše. Právě naopak, uznávám-li Izrael za stát jako všechny ostatní, má také stejná práva, ale rovněž stejné povinnosti*“.³⁸ Antisemité tedy bývají většinou i antisionisty, ale ne všichni antisionisté jsou antisemity. „*Ale většina těch, kteří kritizují Izrael, nejsou ani jedněmi ani druhými*“.³⁹

ZÁVĚR: JAK POZNAT NOVÝ ANTISEMITISMUS?

Izraelský politik, několikanásobný ministr za stranu Likud a někdejší vězeň gulagu Nathan Sharanský přišel s tzv. 3 D testem,⁴⁰ který nastavuje kritéria, podle nichž lze určit, zda se jedná o „nový antisemitismus“ nebo o legitimní kritiku politiky Státu Izrael. Test spočívá v tom, že hodnotíte daný případ z hlediska tří základních kritérií: *delegitimizace* (např. popírání práva Izraele na existenci), *démonizace* (např. židovské spiknutí, přirovnávání sionistů k nacistům) a *dvojí měřítko* (např. formou posuzování Izraele přísněji než jiných zemí, které dělají stejnou politiku). Splňuje-li určitý výrok některé z těchto tří hledisek, je podle Sharanského pravděpodobné, že jde o antisemitismus. „Nový antisemitismus“ je „nový“ právě tím, že v sobě integruje všechny tři zmíněné charakteristiky.

³⁸ Boniface, Ibid., s. 20-21

³⁹ Boniface, Ibid., s. 21

⁴⁰ Sharansky, Nathan. 2004. Antisemitism in 3-D. <http://www.antisemitismus.net/europa/sharansky-1.htm>

LITERATURA

- Boniface, Pascal. 2003. *Est-il permis de critiquer Israël?* Paris: Robert Laffont
- Brod, Petr. 1999. Židé v poválečném Československu. In *Emancipácia Židov – antisemitizmus – prenasledovanie v Nemecku, Rakúsko-Uhorsku, v českých zemiach a na Slovensku*. Bratislava: Veda, Vydavateľstvo SAV
- Fanon, Frantz. 1961. *Les damnés de la terre*. Paris: Maspéro
- Foster, Arnold – Epstein, Benjamin R. 1974. *The New Anti-Semitism*. New York: McGraw-Hill Book Company
- Foxman, Abraham. 2003. *Never Again? The Threat of the New Anti-Semitism*. San Francisco: Harper
- Gaulle, Charles de. 1970. *Discours et Messages*, 5. svazek, Paris: Plon
- *Holocaust Denial in the Middle East: The Latest Anti-Israel Propaganda Theme*. 2001. New York: Anti-Defamation League
- *Iraq and Peace in the World*, Flash Eurobarometer 151. 2003 European Commission
- Lipstadtová, Deborah E. 2001. *Popírání holocaustu*. Praha – Litomyšl: Ladislav Horáček – Paseka
- Nekvapil, Václav. 2006. *Antisemitismus ve Francii – současná debata a její kořeny*. Praha (rigorózní práce obhájená na Ústavu politologie FF UK)
- Pavlát, Leo. 1997. Antisemitismus – nejsetrvalejší zášť v dějinách lidstva. In *Židé – dějiny a kultura*. Praha: Židovské muzeum v Praze
- Sharansky, Nathan. 2004. Antisemitism in 3-D.
<http://www.antisemitismus.net/europa/sharansky-1.htm> (1. 4. 2007)
- Taguieff, Pierre-André. 2002. *La nouvelle judéophobie*. Paris: Mille et une nuits – Fondation du 2 Mars
- *Zpráva o problematice extremismu na území České republiky v roce 2002*. 2003. Praha: Ministerstvo vnitra ČR (<http://www.mvcr.cz/extremis/2002/index.html>)

PhDr. Václav Nekvapil

Ředitel pro výzkum, Asociace pro mezinárodní otázky. Vystudoval politologii na Filozofické fakultě UK, kde působí jako interní doktorand. Přednáší také na Vyšší odborné škole publicistiky v Praze. Zabývá se francouzskou politikou, Evropskou unií, českou zahraniční politikou a problematikou soudobého antisemitismu.

